

थाकू : पपुलर आर्ट प्रिन्टिङ्ग प्रेस, सवल बहाल ।

रवि शाक्य

ह्रास

केदारमान 'व्यथित'

Ravi

नेपालभाषा सफू ६

'छ्वास'

श्री केदारमान 'व्यथित'

प्रकाशकः– नेपाल भाषा परिषद
३६१ न्यत-तुंछें, कान्तिपुर १३
नेपाल ।

ने. सं. ११०८
स्वको खुसी
मू ४।- (ध्यतका)

थांकू:– पपुलर आर्ट प्रिन्टिङ्ग प्रेस
सबल बहा, भोंसिको
कान्तिपुर

समर्पण

भूतं ख्याय्यो धका मजुस्य झिजां दँदं वंगु नेपाल साहित्यया लँप्वी मग्यास्य पलाः छिना भूतया भाव केवल कल्पना धका मेवयात थःगु पद–चिन्ह अनुसरण याका न्ह्योज्याम्ह अग्रज श्री चित्तधरयात ।

घःमाः

उगु वखतया शासकतय्सं जनतायात ववरयला थः यरथ्य सने ञिकातःगु प्रणाली थःत मिलेयाना छ्वे मफुगु अपराधे (?) १६६७ विक्रम सम्वते विषमतां हिगिमिगि चाया च्वंम्ह 'व्यथित' जु जेले च्वं वने माल। जेलयागु निराश व सूनसान चा-ह्नि छ्बेत वेकलं कविता च्वेगु यात। वेकःयागु जेलयागु कृति खर्वाब प्याःगु म्ये; दिवस चित्र, प्रतीक्षा पिहाँ वे नं धुंकल। थुकिया अतिरिक्त जेलयागु छुं रचना व पिनेयागु नं याना नेपाली भाषाय् संगम धयागु छगू कविता संग्रह नं हालसाले पिहाँ वल। वेकःयागु व जेल दुनेयागु रचनाय् झीसं अपो याना अदृश्य व अस्पष्टयात जीवन लःह्लाना जुयाच्वंगु दुःखं मुक्त जुइगु स्वःगु अर्थात छायाबाद व रोमानीबादयागु रंग कीगु खनि। न्याङ् थ्याङ् मिले मजूगु संसार खना कवि ख्वइ, हालि। हाकुसुपाँय् थें उख्य थुखत ब्वां जुजुं सुथ, बहनी, सन्ध्याकाः आदि माध्यमं कवि गनं याउँक च्वबनेगु स्वइ। न्हयाब्व हे बिसि बनेत स्वःसां लिचिलेत स्वःसां निराशां ख्याकं लित्तु लिना हयाच्वंगु कवि अनुभव याइ। व्यक्खेरंयागु परिवेशयागु छायां अलग्ग साहित्य जुइ मखु — खिवस, रोदन व आकाशे ब्वया जुइगु सिबे छुं साधन मदुगु व क्रूर शासन-यागु बखते न्हचाम्हं कवियाके कुना च्वंगु आजादीया प्यास छायाबाद व रोमानीबाद जुया पिहाँ वइ।

आ २०१० साले कवियागु नवीनतम रचना छ्वास पिहाँ वयाच्वन। लच्छि कमलाछी व लच्छी तःजाःफले च्वना च्वया तःगु नीगुंपु कविताया थ्व संग्रह खः। थ्व सफूयागु विषये कविया धापू दु — 'थुकी व हे वस्तु छाय्पागु दु' गुकीं छिकिपिसं खनि-निर्माण सिरपाः ब्यूगु पिभेगः व विनाशं सराः ब्यूगु सी बसः।" थथ्य निर्माण व विनाश अथवा जन्म व मरणया नां धका कवि थुक्तियागु स्पष्टिकरण ब्यूगू दु।

कविताय् थःगु धाय्गु खँ फयांफक्व चिकिहाकःगु खँ व्यक्त जुइमाः। सरलता झीगु आत्म प्रकाशनया दकसिबे तःधंगु गुण खः। प्राणया अमरतायागु प्यासयात अनुभूतियागु ताकुगु रगं इला तःगु कविता जुइमाः। आ थ्व कविताय् न सामाजिक तत्वत थाय् थासे समावेश जुजुं वंगु दु। मानसिक हाहाकार जक मखु, वाफय्या लिपा वइगु शान्त वातावरणया अन्वेषण नं थुकी जूवगु दु। प्रकृति-यागु बिभिन्न अवस्था व अङ्ग लिसे थःगु घनिष्ठ परिचय ददंदयं कवि झीगु साहित्ये छगू म्हूगु व स्वस्थ प्रवाह दुत हया च्वंगु दु। गथ्य कि — 'सौबं उषां प्राची थिल्य न्हचो', ख्वबि झसुकाःया स्वां थ्वया थ्वया', 'फसं नस्वाः थन, स्दां छाल वयवं, तुतः ब्वव्वं ब्वल झंगत', 'तमया कारागृह तच्छ्याना न्हयोजयात मलः निशंक', 'निभाः सुापचे घडि घडि सुस्सुं पृथिवी लिस्य ख्या याना च्वन', 'काल शरं हृदय विदीर्ण जुया फँ.फंः सँ तया सीव नसंञा बूंपि नगु बिसी वंगु गपाय्चो आलोक-मुख· कुतुवंगु मचाः आदि।

बस्तुस्थिति महंगु कविता समाजयात ज्याय् ख्यले दइमखु। बस्तुस्थितिया हे उत्पादन व्यक्ति जूगुलि व्यक्ति बस्तुस्थितिया उत्तरदायी नं खः। प्रस्तुत व्यवस्थाया बिरोध नाप नापं उकियात प्रभावोत्पादक

हगं हस्तक्षेप यायगु संकेत नं दुर्गलि थ्व 'छ्वास' उत्तेजना व पला-यनवाद जक मजूसे स्वस्थ मनोवृत्तियागु प्रतीक नं जू । मनूतयके च्वंगु अमरता व मुक्तिया प्यासया स्पष्टीकरण हे संस्कृति, सभ्यता व कला खः—

भुँजि भुंगु उखयर पि-भेगः
गुकियात खिचां नँतुना नंच्वन !
थुखयर सीवसः लाका हानं
छपुचः फोगिं ल्वाना च्वन !
तर, सम्मुख ल्या च्वे तोता
जनगणनाया हाकिम छ्वास
ई थें याना अमित स्वया च्वन
सीगु-बूगुया पावासः

थथ्व छ्वासयागु रूप कया नेवाः संस्कृतिया प्रतीक थुकियागु नामकरण जुल । थौंयागु संसारयागु रूप नं थ्व हे–शोषण व गरीबीं आच्छु आच्छु कना च्वंपि, थःगु अधिकार व कर्तव्य लोमना खिचा थें ज्यापि मनूत स्वर्गी नवःगु बस्तु नं मामां नयाच्वन, हानं गनं म्ह तोपुइत वस्त्र छकूचाय् नं वं नि कायला थ्वं नि कायला याना ल्वाना च्वन । जनगणनाया हाकीम अर्थात् अधिकारीपिं थः अधिकार प्रमत्त जुया उकियात परिवर्तन यायगु तोताः सीगु बूगुया पावासः अर्थात् हा भिकेगु मस्वसें उकियागु परिणामतयत पिनेयागु बासः पायगु स्वया च्वन । कवि खना च्वंगु संसार थ्व हे खः, तर थुकी परिवर्तन हइगुया निति जुया च्वंगु छगू प्रयत्न नं कवि खनि व खः—

लुदंक याय् मखन हँ उर्वर गुं
निर्झरया जीवन-धन,

मद्वंक प्याखं ल्ह्वीमखन हँ बूं
हाला बालीया गान !

वास्तविक परिवर्तन हयगु लँ थ्व खःसा थौं बबःलाःगु राष्ट्रत थः थवे दोहँ थें ल्वायत सना च्वन । किसि ल्वाना घाँय् चूदं धयाथें चिचिधंगु राष्ट्रत धू जुइगु पहःवया च्वन । कवि अज्यागु बखते म्ये हालि —

कंतिपुह्लीया सर्गः थें हे
यदि सकस्यां मन निर्मल जूसा

× × ×

संसारयागु थ्व स्थिति व उकिया मोचनया उपाय कवि बयनि । ह्लापाह्लापाया कविताय् मनू मानव मखु, केवल आदर्शया अभिव्यक्तिया साधन जक, थ्व सांसारिक व्यवस्थाय् मनू तयगु गुगं उल्लेखनीय स्थान मदु । व्यक्तियागु थ्व वैयक्तिक महत्वयागु मूल्यांकन व आदर्श-यागु द्वन्दं आदर्श व यथार्थं विरोध उत्पन्न यात । आदर्शयागु कारणं मनुष्ययागु कल्पना अति मानवीय रूपं जूवनि यथार्थे पूर्ण मानव रूपं गुकी गुण नं दइ, दोष नं । मानवतयगु ... ...मानवीय भावना दया-वःलिसे दलित पतित पाखे हार्दिक व बौद्धिक सहानुभूतिया 'नमोबागी' नं काव्य जुल—

बवस्सं छबथां पवग्गींत खँना
चिप लाका ल्वाना च्वंगु
हानं अौसर वंमखु थें
घों थाःम्ह खिचां बवे न्ह्यं च्वंगु,

छत्थुं तं व दया त्वाला
गुलि वा:तां थें नुगले वा:गु !

धात्थें दलिततय्गु दशा खना तं वेगु थाय् दु। छपुचः सामन्ती पूंजीपतितय्त थमिसं थ:गु अवस्था चाया थुकल जक ब्यूसा अमित च्वीके फुगु खुसि न्ह्याके फु। तर थमिसं चा:गु मखु। विकट परिस्थिति खुँ, लुच्चा, ठग, डाखुँ व रण्डीत थ्व हे विकृति समाजं दय्का च्वन। थुकियागु मर्मस्पर्शी बर्णन कवि थय् या:गु दु—

पापि भुलूखां लाय् लाय् ब्वीका
पृथिवी चट्टा वाना च्वन !
ख्वबिया धा:या वा गाका
चिकुलाया चा नं खाना च्वन !

थय् जूगुलिं कवि ताइ विचारवानुपिसं धा:गु—

न्यना सिँ क:मि धा:गु अले
रण्डां सम याय् माल समाज !

युग युग व शताब्दी शताब्दीयागु दलन शोषणं याना कष्ट, पीडा व दु:खं हे मनूत छगू प्रकारं खों जुइ धुंकल। अमिसं थ:गु अवस्था तक नं चा:गु मखु। यदि जिमित दु:ख जुया च्वन, जुइ म्वागु जुया च्वन धका जक चा:गु जुसां—

त्येका च्वन्य मखु धायव धरितीं
चलः वना गुं पाताः ह्लात
× × ×
तर प्रकृति थें देशं धालं
चिला मवं निष्ठुर ब्यवधान !

थय् हे निष्ठूर ब्यवधान सह याना म्वाय्गु ला छगू महा पाप खः धका कवि च्वत—

" चंचाया खिउँगु कपाले "
खँ च्वंगु निभाः छत्थुं बित हँ !

थथे थ्व 'छ्वास' यागु कवितायू प्रताडित, लांछित व पीडित मानवता प्रति केवल मौखिक तथा बौद्धिक सहानुभूति जक मखु हृदय यागु सम्पूर्ण वृत्तिया एकीकरण नं दु। कविया सौन्दर्य साधना बुलहुँ शक्ति साधना पाखे ब्वानाच्वंगु दु। सौन्दर्य भावनाया थ्व उदार प्रतिक्रिया खः। वास्तवे सौन्दर्य सदां गत्यात्मक, प्रगति मुलक थुकियात माने याय् मज्यू।

चुलि जा:गु मुखु स्वाँया ब्यन्यबं
गुलिखे सत्य व्हया ह्लिलिगु,
सुमनं सौरभ थें प्राण नं
मनया जिज्ञासा पयनिगु,
थय्क सिमाहः सन्यवं रामं
पञ्चवटी खन शिवयात
छन्हु मृग शावकया नयने खन
सीतां नं सुन्दरयात
उकिं सखा ज्वी हुंगु कवि
मानव जातीया संसार।

भाषायागु छगु उत्कृष्ट व उच्चस्तर कविता खः। भाषा समाजया उपज। जन जीवन लिसे थ्व गुलि ब्यैले पुनि उलि हे थ्व उत्कृष्ट व उच्च जुइ। ब्यले पुनिगुया अर्थ हृदयग्राही अर्थात मार्मिक

जुइगु । थुकियात मेगु रूपं धायबले नुगले ध्वाथू वनिगु खः । अनुभूति हंगु खँ जक ध्वाथू वनिगु जुइ फु । मिखां खंबि पिहाँ मवःसां हूँहूँ याना खवःगुया छुं प्रभाव मलाइगु ञीस चाः । उकिं कवि खवेकेत थः ख्वे माः, ह्लीकेत थः ह्लिले माः, अथ्य हे क्रान्ति हय्त थः क्रान्तिकारी जुइ माः । 'छ्वास' या कवियाके नं जि थ्व गुण मदुगु मखना ।

— सिद्धिचरण

परिचय

थुख्यर निर्दनिस्यँ खन्यदै कि कवि 'व्यथित'या प्रकृति दर्शने गम्भीर व मूलभूत अन्तर । 'व्यथित'या काव्यादर्शं प्रकृति प्रारम्भस शिक्षकया नातं वःगु दु । थ्व निश्चय खः कि प्रकृतिया प्रत्येक अङ्ग-विक्षेपया नाप कविया क्रान्तिकारी भावना सहचारी जूगु दु । यदि प्रकृति क्रान्तिकारीताया तत्व मदुसा कवियात ब ग्राह्य मजू । द्वितीय उत्थानया कवितायु कवि प्रकृतिया सहचारी मजुस्य स्वयम् प्रकृति हे कविया सहचारी जूगु दु । थ्व निश्चय खः कि अब्ले नं प्रकृतिद्वारा कवियात छुंन छुं रूपे प्रेरणा बा उत्साह प्राप्त हे जू । गुंगू साल लगे ज्वीका प्रकृति-दर्शनया क्रमे गुगु परिवर्तन वःगु दु उकी खन्यदु कवि सर्वोपरि, प्रकृति गौण । यत्र-तत्र प्रकृतिया प्रति कविया गुगु भाव खन्य दु उकी संवेदनशीलता अथवा साहचर्य्य विद्यमानसां कवि प्रकृति लिस्य तंम्बे कं हानं मस्तय्त थें वंत न्वाइ. अले वया विरोधी तत्वयात सुंकयगु प्रयत्न याइ । थुलि ज्वीक ज्वीक नं कविया मान्यता दु कि प्रकृति अस्त-व्यस्तता विद्यमानसां व सदैव पुरुषया पराक्रमं पुनः व्यवस्थित ज्वी फु, वया ध्वंसात्मक तत्व रचनाया लिस्य सहगामी ज्वीफु ।

प्रकृति-दर्शनया थ्व परिवर्तित व मौलिक दृष्टिया दुन्य व्यथितया काव्यादर्शया आत्मा सन्निहित जूगू दु । "व्यथित" बिशुद्ध मान-

ववादी अथवा समाजवादी कबि खः। समाजया बिषम परिस्थितियात लिफयाय्गु व थुन्यगु हानं वंत परिवर्तन याय्गु गुगु प्रेरणां 'व्यथित' या जीवनयात संचालित यात उकिं हे वंत कबि नं दयकल। थुकथं व्यथितया काव्य साध्य मखुस्य छगू साधन मात्र खः, गुगु कि वया समाजवादी लक्ष्यया सहगामी जूवःगु दु। प्रकृति प्रतिया वया दृष्टि वया काव्य-कलाया छगू अंग मात्र जूगुलिं प्रारम्भे परम्परागत ढंगं प्रकृतिया गुगु परम्परागत पहलं सहायता वं काःगु दु, उकी काव्य जीवनया प्रौढत्वया नापं परिवर्तन वय्गु नं आवश्यक जू। थ्व खँ काव्य-धाराया अध्ययनं स्पष्ट याइ। किन्तु, राजनीति लक्षया गुगु साध्य वया न्ह्योन्य दु उकिया प्राप्ति जूसां नं समाजे व हे विषमता ल्योंगुलिं वया आक्रोश स्वाभाबिक जू। थुकिया प्रतिच्छाया वया प्रकृति दर्शने नं च्वे धया थें खन्य दुगु रहस्य थ्व हे खः।

थुकथं 'व्यथित' आ वाह्य प्रकृतिया अपाय्चकं अपेक्षा मयास्यं तप्यंक मानव-प्रकृतिया सम्मुख दं वल। यदि व व्यक्तिवादी जूगु जूसा मनोवैज्ञानिक कबि ज्वीगु खः। किन्तु, समाजवादी युगे व्यक्ति गौण ज्वी समष्टि प्रधान। उकिं काव्यया बिषय आवंलि तप्यंक (सीधा) समाज जूगु दु। समाजया वर्तमान स्थिति गुकी शोषण, दलन, उत्पीदन व क्रूर बिषमता रोग थें व्याप्त जुया च्वन गुकिं 'व्यथित' या मनयात गम्भीर प्रभाबं छित। कोरा दार्शनिक मात्र जूगु जुसा कित व पलायनवादी ज्वीगु कित निराशावादी। किन्तु, गुगु उद्दाम उत्साहया छगू धक्काय् शासन-तन्त्रया मध्यकालीनता लिचिल व ला वंक्य द हे दु। व्यथितया मान्यता दु कि समाजे समन्वय, प्रेम, सौहार्द्र व आनन्दया तत्व नं कम मात्राय् मदु। थ्व हे भावना ला वया प्रेरणा खः। उकिं व्यथितं समाजया थ्व 'छ्वासे' थःगु भावना अञ्ज तत्परता पूर्वक

केन्द्रित याना वंत एक रूपता व स्वछन्छता बीत स्वःगु। थुकी सामन्तबादी अथवा मध्यकालीनतावादी गुगु धार्मिक व सामाजिक तथा सर्वोपरी आर्थिक बाधा त दु उकी कबिया प्रत्यक्ष्य हमलाया कारण नं थ्व हे खः।

समाजप्रति थुगु परिवर्तित भावनाया दृष्टि गुंगुगु साल लिपाया कबिताय् राजनीतिया अपाय्चवः प्रत्यक्ष्य रूप खन्य मदु गुलि कि अर्थया। तसर्थ प्रकृति गन ल्हापा राजनीतिक दृष्टि प्रेरक अथवा प्रेरित तत्वया रूपे गृहित जुल आ वया उपयोग आर्थिक अर्थ व अभिप्रायया साथ ज्वीगु यात आ 'व्यथित' धरतीया गायकका रूपे खन्य दु गुकी उर्वरा शक्ति विद्यमान दु। अयनं व्यथितया दृष्टि प्रकृतिया उर्वरा शक्तियात सचेत याय् निम्ति मानव बलया आवश्यकता दु। पुरुष थुकथं हानं प्रकृतिया नियन्त्रक व निर्देशक जूगु दु। कवि आवंलि देगले देव-प्रतिमाया पल्यसा मानव-मूर्ति खन्यगु यात गुकियात पुज्याय्गु न्हूगु परम्परा 'छ्वासं' आरम्भ जुल।

च्वे धाय्धुन कि व्यथितया साधना आ प्रत्यक्ष्य रूपं समाजे केन्द्रित जूगु दु, गुकी बहुरंगिता दु, गुकिया प्रत्येक पक्षे संशोधन परिमार्जन व परिवर्तनया आवश्यकता दु। तसर्थ वया लेखनी आवंलि आपालं पक्ष व बिस्तृत क्षेत्र घय्प्वी माल, परन्तु वर्तमान व्यस्त समाजे थ्व फुक मध्ये प्रत्येकया सम्बन्धे पृथक-पृथक व बिस्तारसाथ न्यन्यगु बा न्यंक्यगु समय स्वीत मदु। उकिं मशीन युगया प्रारम्भ नाप साहित्ये सूक्ष्मता, इङ्गीत व निर्देशमात्रया प्राधान्य खन्य दुगु अर्वाचीन युगे कहानी, निबन्ध व मुक्तक कबिताया बहुलता हे थुकिया दृष्टान्त खः। बहुरंगी ज्ञानया बिस्तृत प्रसारं याना गुगुं बस्तुया बिस्तृत व्याख्याया आवश्यकता मनुष्ययात मदु संकेत मात्र यथेष्ट जू। थ्व 'निर्देशनवाद'

या उपयोग 'व्यथितं' थःगु काव्य–जीवनया न्हूगु अध्याये खूब याःगु दु। परम्परावादी काव्य–धाराय् बाःवनिपिं लेखक व श्रोतां व्यथितया रचनाय् गुगु क्लिष्टता व दुर्बोध्यता अनुभव याना च्वंगु दु उकिया कारण नं थ्व हे खः। आधुनिक चित्र शैली गुकथं छगू–निगू तप्यंगु व बेक्वःगु धो हे कलाकारया अभिव्यञ्जना मूर्त याय्त यथेष्ट जू–चित्रया रूप दर्शयाय्त विस्तारया आवश्यकता मदु। अथ्य हे चतुर्दश पादिकाया संक्षिप्त खण्डे व्यथितं समाजया बिषमताया निर्देश बिन्दु तया ब्यूगु दु। उकिया संयोगं प्रकट ज्वीगु चित्रया अनुभूति श्रोता बा पाठकं स्वयम् याय्माः। यदि समाजया अध्ययन, उकिया विषमताया कटुता व आधुनिक समाजवादी युगे वैत परिवर्तित याय्गु भावनां पाठक बा श्रोताया मन व्याकुल जूगु मदुसां अमिगु निम्ति व्यथित महा दुर्बोध्य ज्वी, अज्यापिसं व्यथितया रचना मथ्यूसां ज्यू। कलाकारया कर्तव्य हे समाजया समष्टिगत भावनायात एकत्रित याना वया प्रति-निधि–स्वरूप जुया वैत न्ह्योज्याक्यगु खः। यदि समाजया ह्लाय्कं जक ज्वीगु जूसा आधुनिक कवियात व अवान्छनीय जू। थज्यागु चित्रया प्रदर्शन, अमिगु रंग–बुट्टाया प्रदर्शन मात्र मध्यकालीन किंबा सामन्त-बादी कविया ह्लि छ्याय्गु ज्या खः। थज्यागु काव्ययात समाजवादी कवि सुसुप्त समाजया हिनुली अज अफीमया इन्जेक्शन सिबे अपो भाःपि मखु।

थ्व हे आर्वाचीन 'निर्देशदवाद' या सहचारी ज्वीत 'व्यथित' या शब्दाबली नं थुख्यर मू पूगु दु। संक्षिप्त पदावली अर्थ ब इङ्गीतया विशालता रवरं थेंथू तुल्यगु शक्ति ब्यथितया भाषाय् वःगु दु–चाहे व लोकोक्तिया माध्यमं ज्वीमा, सामाजिक प्रचलनया इशारारा रूपे ज्वीमा अथवा अलंकारया रूपे। थथ्य याय्वले पूर्व व पश्चिमी काव्य–शास्त्रया

सिद्धान्त व चलने पक्षपात याःगु मदु। रूपक व दृष्टान्त, अनुशरण (Onomatopoeia) गुण–बिपर्यय (Transfrred Epichet) अथवा लुप्त उपमेयवाचक धर्मोपमा फुकं एकसाथ ग्राह्य जू। कारण थपीं केवल उपादान मात्र खः गुकिया आधारे व्यथितया अति सूक्ष्म 'निर्देशवाद' मूर्त जू। लाक्षणिकताया थ्व हे ग्रहणं व्यथिते मस्त व निस्त बिशेव आदरपूर्वक गृहित जूवंगु दु कारण, अभिपाखें हे आगामी रचना व समाजया परिवर्तनया फल निर्भर जू।

थुकथं चतुर्दश पादिकाय् चिचीधंगु लाक्षणिक अर्थ परिलूप्त स्वतन्त्र खण्ड–चित्र उपस्थित याःसां नं पारस्परिक अन्योन्याश्रितता दु, उकी अपो–म्हो ज्वी फैमखु, छाय् धाःसा व फुकं चित्रया निर्देश–विन्दु खः। छगू विन्दुया नं स्खलन जुल धाःसा व भाव ब आघात व व सन्देश उकी दैमखु गुगु कवियात वाञ्छनीय जू। अय्नं खण्ड चित्र, किंवा भाव–बिन्दु जथाभाबी ढंगं मुनाच्वंगु मदु। मुंवयगु बानी व्यथितयाक्य मदु। भावनाया छगू झोंकाय् गुगु रूप खडा जुल व हे व्यथितया कविता खः। भावनाया थज्यागु झोंका व्यथितयाक्य गब्लें–गब्लें जक वः, गुल्सं–गुल्सं जक व कबि नं ज्वीगु। खाली समये व्यथित समाजया छम्ह ब्यक्ति खः समाजवादी लक्ष्ययात ज्वना ज्वीम्ह छम्ह राजनीतिक कर्मी खः, उद्दाम प्रवक्ता खः, अथवा मेगु छुं। थुकथं व्यक्तिगत जीवनया सम्पूर्ण रूप व्यथिते ल्वी मखु। थ्व निश्चय खः कि राजनीतिक कर्मी व कविता हृदय छगू हे खः उकी छगू हे भावया स्पन्दन दु।

'छ्वासे' गुगु भाषाया उपयोग जूगु दु उकिया ज्ञान जितः मदु। अयनं कविता ध्वन्यबले उकिया यति, झोंका, प्रवाह, रुक्षता, लालित्य व उद्वेग पाठन–क्रियां हे मूर्त जू। भाषाय् ज्ञान मदुसां चित्र

व वया अभिप्राय थ्वीक्य फु। थुकथं भाषा नं अलङ्कार, छन्द, शास्त्रयताया मेगु उपकरण थें ब्यथितया कलाय् स्वाभाविक सहगामी जूगु दु ।

'छ्वासे' भूत व भविष्यया व रूप दु गुगु वर्तमानं खना च्वन । 'जन-गणनाया हाकिम' थें भूतया बिफलताया व भविष्यया सफलतायागु साह्रं सूक्ष्मतापूर्वक अङ्कन बर्तमानं याना च्वन । व्यथितया थ्व संकलन नं शीगु भूत व भविष्यया बीचे उभयपक्षया जीवित रेखा ज्वना च्वना च्वन । अस्तु ।

ज्ञानगेह क्षेत्रपाटी
कान्तिपुर-स्वांहाः पुह्नि

बालचन्द्र शर्मा एम. ए.
'साहित्य-रत्न'

मूल नेपालीभाषां अनुदित ।

जिगु खँ

विचाः व भावनाया साहचर्यया क्रम मिलय् याय् माःगुलिं दक्के ह्लापा च्वयागु दक्के लिपा हानं दक्के लिपा च्वयागु दक्के ह्लापा तय्माल ।

रचनाया विषये विशेष उल्लेख याना च्वने मखु । छाय्धाःसा थः ला हिं निर्माण यानाह्म न्ह्यात्थ्य हे थज् मां-बौयात अप्सरा सिबे बांलाइ ।

जीवन व मरणया प्रतीक संसारया चित्र 'छ्वास' जूगुलिं सफूया नां नं 'छ्वास' तयागु दु । थुकी व हे वस्तु छाय्पागु दु, गुकी छिकपिसं खनि— निर्माणं सिरपाः ब्यूगु पि-भेगः व विनाशं सराः ब्यूगु सीवसः । अथ्य जूगुलिं 'छ्वास' व्यक्तिगत मजुसे सामूहिक जू वंगु दु । थ्वया रूप व शीलया विवेचना याय्गु ज्या समाजया खः, जिगु मखु । अस्तु

'व्यथित'

पिकाः पाखें–

खः थ्व 'छ्वास' सफू वयकः 'व्यथित' जुया धापू अनुसार 'जन गणनाया हाकिम' खः । थुकिया न्ह्यागु कविताय् नं संसारया व हे निताजी वस्तु दु— सृष्टि व नाश, दुःख व सुख, सिरपाः व सराः । उकिं थाय् फु थ्व कविताया सफू चवयाः 'व्यथित' जुं झीगु भाषायात छाय्पा दिल ।

थज्याःगु सफू त्रिभुवन विश्व विद्यालयया बी. ए. या पाठ्यक्रमय् दुथ्याःगुलिं स्वंगूगु संस्करण लयताः पूर्वकं न्ह्याचींका चवना । आशा दु । थ्व संस्करणयात नं अथे हे थः नाला दी ।

प्रकाशक

'छ्वास'

छ्वास

सौबँ उषां प्राची थिल्थ न्हचो
खा हाल, भमस्त बसिबं पूजुल,
माघः वनिपिं मस्तय्स नं
शंख पुपुं त्वा:-बाः थं जुल !
लःकु ब्यकुंच्याना वःपिं
मिस्तय्सं नापं 'लय्' धाय्क
खिचा दुवातय् हूँः हूँः ख्वैजुल
नुगले वातां थें वाय्क

अब्ले हे फलचाया क्वं
बँ पुपुं हालाहल द्योला छह्म,
अले हरेशिव, धाःगु न्यना —
फोगिंनी सिना च्वंगु खनी छह्म,

गुह्मस्या ख्वाउँगु छाती दुरु
चुचु प्यानाच्वन हयाउँमचा छह्म !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः ८ शनिबार प्रभात)

छ्वास

प्रतिक्रिया–पिशाचिनीं ग्वःगु
चक्र–व्यूह तमया तःछ्यायूत
साधुवादया अभिषेक कया
रण–भूमी सप्ताश्व दुव्वात !
घडि–घडि वैमखु थें यान्ना
स्वातन्त्र्य समरया शुभ औसर
गंगा–जल थें शुद्धगु जिगु ही
मोल्हू वल ग्वाः ग्वाः दीपंकर !

काल–शरं हृदय विदीर्ण जुया
फँः-फँः सँ तया सीव नसंचा
बूपिं नगु बिसिबंगु गपाय्च्वः
आलोक–सुखः कुतु वंगु मचाः !

न्हूगु सर्ग तीवं इतिहासं
ह्लिल प्रगतिमूल वीर्य पुरूषया !

(त:जा:फ:– ७३ पोहेला गाः ६ मंगलवार सुथ)

छ्वास

वाफय् वे न्ह्यो ह्योगः बह्नी
हकमां धोंब्वा बुंगे सित हँ !
हानं अब्ले हे चोबा'ले
नारांया म्ह्याय्या काय् बुल हँ !
'वासांसि जीर्णानि....' या ब्याख्या
पचली–घाटे मुरलीं यात !
बकबाद धका लक्षमन – बाबां
वैगु न्यताले दादां थ्वात !

ननी कुम्हाःतय् मस्त म्हिता च्वन
भेगः मुंका बाकू दःगु !
कला ख्वया च्वन घच्चाः ह्यूथाय्
रूप लुमंका अमर मजूगु !

धाल विधि कवियात मछाला—
न्हूगु सृष्टि याय् नाश मज्वीगु !

(तःजाःफः– ७३ पोहेला गाः ६ मंगलवार ह्निने)

छ्वास

घाँय् लय् तोता घासे–घसिनीं
पालंपाः रसिया हाल !
रान्नीबन पुलकित यायां
म्हय्खा नं प्याखंपाः काल !
पल्पसां सुपाँय्या कुञ्जं
नकतिनि याना वन अभिसार !
लय्तातां सर्गः चाःह्यू जुल
गुलिखे चातकया प्यार !

ताःकाल निसें प्याय्चाःपि
बुँ व फाँट फुकं उर्वर ज्वीक
गंगु खुसी नं जीवन बाः वल
जोवन–डुम्बो भय्बीक !

तर, धाल तटं निख्यर दना—
उदधी नं अमि मिलन मजू हँ !

(तःजाःफः– ७३ पोहेला गाः ७ बुधवार बाह्नि)

छ्वास

थांग्रां च्वंगु कयबे नं बुलुँहूं
चुलि जाल, मुखूचिन, स्वां ह्वल,
प्रणय–प्रार्थना घडि–घडि यायां
भुनुनु–भुनुनु भंब भूंवल !
बिज्यासले भ्वे न्याय्का च्वंपिं
बंजला मखा व:पिं ज्वी,
भमचां लज्जानत मदिर मिखाय
गुलिखे सुख–सपना हं ज्वी !

तर, अब्ले हे कमलाछी
कान्छाया प्रणयं दू फल हँ !
नय्-त्वन्य मखना जेबिलि ब्यन्य न्ह्याे
मां व मचा निम्हं सित हँ !

न्यना, मनू छम्ह कंस खुनु
विद्रोहात्मकशं काय् ज्वन हँ !

(त:जा:फ:– ७३ पोहेला गा: ८ वृहस्पतिबार ह्निने)

छ्वास

फरर–फरर प्याखंपा: काकां
वामाया पीत समुद्रं
बुँमितय् घय्पुल सपनाया तट
गाज:या स्वर्ण तरंगं !
गुलिखे स्वप्न हना बलचां
वातावरण उमंगित ज्वीक
बय् पुल ग:–गुम्बाया नापं
छा:गु नुग: चञ्चल ज्वीक !

ब्वीँ च्वंगु छखा छ्यें धा:गु न्यना–
मैंचाया ज्या याय् माल,
तिमिला त्व:सां पल्यस्वां ह्व:सां
झ्वा: नं ज्वी मामं धाल !

‘पुन्नारांया काय् बुल काजो !’
दच्छि लिपा म्हय्नं धाल !

(त:जा:फ:– ७३ पोहेलागा: ९ शुक्रबार ह्निने)

छ्वास

पापि भुलूखां लाय् लाय् ब्वीका
पृथिवी चट्टा वामा च्वन !
ख्वबिया धा:या वा गाका
चिकुलाया चा नं खाना च्वन
खिचां बीक ख्व:स: न्ह्या: वैच्वन
पचली पाखें धोँतय् नं !
झुमि यंकु थें याना उख्य-थुख्य
चा:हिला जुया च्वन फय् नं !

थज्याबले नं खूज्वीह्म धका
तमं तमं पुलिसं दाल !
ल्हूघ:देग:या चौकी
'जि खुँ मखु बा-बा' छह्मस्यां धाल!

खंक्व मचा जि-पुता धाधां
किन्तु सुथे वीँ छह्म हाला जुल !

(त:जा:फ:- ७३ पोहेलागा: ३० चान्हे)

छ्वास

पकनाजोया हूं त:खा छ्यें
न्ह्यचू स: गुलि पिज्वया च्वंगु !
न्या: थें ब्याह्रा भ्वे गुलि जक
उल्लास-उमंग मुना च्वंगु !
रेडियों ज्वया च्वन म्ये नं-
ह्वंका-च्वाया अन्त मज्वीमा,
न्हूपिं निह्मत्यपुयां नुगले
सुख-स्वप्न सदां उर्वर ज्वीमा !

क्वसं छबथां फोग्गींत खना
चिप लाका ल्वाना च्वंगु,
हानं औसर वैमखु थें
घोँथा:ह्म खिचां क्वें न्ह्यौ च्वंगु

छत्थुं तं व दया ल्वाना
गुलि वा:तां थें नुगले वा:गु !

(कमलाछी- ७३ सिल्लाथो ५ मंगलबार बहनी)

छ्वास

त्येका च्वन्य मखु धाय्‌व धरित्रीं
चलः वना गुं पाताः ह्लात,
लँपु पंका च्वन्य मखु धाय्‌व खुसि
द्यां तःछ्याना बाः न्ह्योज्यात,
ख्यूँगुलि चिका च्वन्य मखु धाय्‌वं
छाय्‌पिल किरणं सर्गःयात,
मय्‌ल शिशिरया शोषण धाय्‌वं
वल वसन्त क्यबयात पुज्यायत !

तर, प्रकृति थें देशं धालं
चिला मवं निष्ठुर व्यवधान !
इतिहासं थाय् ब्यूसां ख्वैच्वन
दीपंकरतय्   जीवन-दान !

ल्हासां गुँ म्हुया न्ह्यो ज्याय्‌व इमू
क्रान्तियागु म्ये हाल कपींचां !

(कमलाछी- ७३ सिल्लाथो १३ मंगलवार ह्निने)

छ्वास

धाय्‌व ह्निला हानं धाय्‌व छ्वया
गब्लें हानं भौ सःता
ह्यितै जिम्ह्याय् रजनी हानं
मसः-मसः कःसीं को सःता !
ह्लीकँगु दना गब्लें हानं
अंगः-द्योचा   जुया-जुया,
गब्लें भ्वे नय् थें भाय् याना
इतिइति न्हिलिगु नु हुया-हुया !

नुगः हियूसां द्वाँ' वेव पिनें
न्हिला सिच्वीका सुख बीगु,
लिस्य-लिस्य बँगः दुच्छि जितः
ल्यूकासा नं ह्यितका ज्वीगु !

"ख: थें जिगु तन्य धुंकुगु शैशव
जिम्ह्याय् जुया ल्याहाँ वःगु !"

(कमलाछी- ७३ सिल्लाथो १३ मंगलवार ह्निने)

छ्वास

खना, शिशिरया उच्छृङ्खलता
विनाशना नं निष्ठुर नर्तन,
हनं सिमातय् नग्न विवसता
उकीसनं तमया आवर्तन !
अय्नं धायिगु अन्तःकरणं—
निश्चय वैतिनि छन्हु उगु दिन हँ !
थुलि न्यन्यवं क्वबयात वसन्तं
सुमन–समाः याका न्हीकल हँ !

उकि कवि सुलुप्वी सुथं थें
मलयानिलया छन्दे हंगु—
रचनाया सौरभमय महिमा
भंबःतय्सं हाला जूगु,

हानं संकीर्णगु जन–पथ नं
ज्वी यैपुक तःबाला जूगु !

(कमलाछी– ७३ सिल्लाथो १४ बुधवार न्हिने)

छ्वास

छत्थुँ बाः वःगु गपापृच्व
क्वाःगु हि–धाः सर्गः तोप्वीक,
शंख पूगु मुलि झंगःतय्सं
दिग्दिगन्त पुलकित ज्वीक !
आलोक, तिमिरया संग्रामे
रजनी रणभूमी सित हँ !
नव सिर्जनया म्ये हाला
प्राचीया दिप न्ह्यूगु उकि हँ !

धाःगु न्यना–आधार मकाय्कं
प्रगतिमूल वीर्य पुरुषया'
ज्वी मखु सत्य व शिव, सुन्दर
रचनामूलक सृष्टि प्रकृतिया !

व्यासं थें च्वे त्योंगु उकि थें
कवि महाभारत न्हूगु !

(कमलाछी–७३ सिल्लागाः १ शुक्रवार सुथ)

छ्वास

लुदंक याय् मखन हं उर्वर गुँ
निर्झरया जीवन — दान,
मद्वंक प्याखं ल्ह्वी मखन हँ बुं
हाला बाल्लीया गान !
चोतुक खिति त्वीका बी मखन हँ
गगनं नं जः–धाः हाय्का,
गाक्क धरां नं धन ई मखन हँ
पाताःया धुकुटि पिकया !

उकिं मखा थौं ईं व मुगः
खना मलः थें प्याखं ल्हूगु !
चलः वना गुँ क्वदय् थें हे
खना सलंसः लाय्कू दुंगु !

बल्ल पुज्याय्खन धाय्वं प्रकृति
बलचा का देगः जूगु !

(कमलाछी–७३ सिल्लागाः १ शुक्रवार बहनी)

छ्वास

पुलो थूगु देपाल्हाः न्हक्वी,
सम्मुख कापी पौ पूगु,
जव ल्हातं हानं कलम ज्वना
खना कविं कविता च्वःगु !
दुरुं मछ्यूनिम्ह म्ह्याय् लिक्क थ्यना
कलाः द्यना च्वन छख्य लासाय्,
मेख्य द्यना च्वन कविया हानं
निम्ह दाजु-किजा काय् खाटाय् !

किन्तु, कल्पना कविया ह्यूजुल
फलचा व सतः ल्यया–ल्यया,
करुणां नं छन्द ह्ना बिल
ख्वबि-झसुकाःया स्वां थ्वया-थ्वया !

न्यना सिकःमिं धाःगु अले—
रन्डां सम याय्माल समाज !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः २ शनीवार बाचा)

छ्वास

भुंजि भुंगु उख्यर पि–भेगः
गुकियात खिचां नँतुना नैच्वन !
थुख्यर सीवसः लाकां हानं
छपुचः पर्वांग ल्वाना च्वन !
तर, सम्मुख ल्याः च्वे तोता
जनगणनाया हाकिम छ्वास
ई थें याना अमित स्वया च्वन
सीगु–बूगुया पावासः !

किन्तु, न्यना अब्ले हे कह्यस्यां
छं न्यों मवनाला धाःगु—
मानव–संस्कृतिया विषये
राहुलजीया प्रवचन जूगु !

पासा, मानव जातीया म्हय् !
कचंवना कै गुंलि स्योंगु !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः २ आदित्यवार सोपहः)

छ्वास

छो तोप्वीक सुपाँय् दासि वयां
न्यना च्वन न नं घनननन,
न्यासि ज्वी मजीक लँपुं नं
न्ह्याः वै च्वन वा-फय् हुनुनु-हुनुनु !
भविष्य खिउँ थें च्वंक तमं नं
गुलि जक प्याखंपाः काःगु,
अथ्य हे ज्योतिर्मय आशाय्
मन नं त्यानुक गुलि पोंदाःगु !

तर, बुद्धी आलोक भुना
तीक्ष्णता गती हःथें च्वंक
तमया कारागृह तःछ्याना
न्ह्योज्यात मलः निःशंक !

जीवन बाः वःगु उकिं थें
प्राण–मरुस्थल उर्वर ज्वीक !

(कमलाछी– ७३ सिल्ला गाः २ आदित्यवार चा)

छ्वास

याना पुलकित प्राची थें है
ज्योतिर्मय वातावरण
गाय्कल सुस्मित अरुणं धरणी
जगमग च्वामो–जागरण !
टलपल ताय् व अबीर ह्वला
तृणमय सिंहासन तोष्वीक
सुथं पुज्या:गु गपाय्च्वः जगमग
वरदान–विभव भय्बीक !

छ्वेका छ्वेत तिमिर जगया
प्राण आरती झी नं जुल हँ,
अब्ले छन्हु करुणां पवन्यवं
मा'सत* राजां जीवन बिल हँ !

न्यना कविं धा:गु अले जि–
मंगलया अभिषेक मनू हँ !

(कमलाछी– ७३ सिल्ला गा: ३ सोमवार सुथ)

* महासत्व = जातक बाखंया छम्ह जुजु ।

छ्वास

गल्लीया निख्यर च्वतं छम्ह छम्ह
मिसा–मिजं वय् वन्य यात !
गोंग: नं माखा ल्यूथाय्
पा:लाक मिखा अमि चूलात !
अब्ले हे उख्य मूलं ग्ह्या:वल
सीबाजंया स: थ्व:गु,
ग्या: चिकु पहलं छम्ह ज्याठं
उख्यर छखा छ्यें मुसु तै ह:गु !

मंगले छथाय् ल्वहँक:मि नं
दय्का च्वन ल्वहँया मूर्ति,
ये" च्वह्म कवि नं थ्यन छन्दे
रोगं जर्जर छह्म व्यक्ति !

अब्ले हे थ्वत गं:–गुम्बाय्
गौतम 'शास्ता' जूगु प्रसस्ति !

(कमलाछी– ७३ सिल्ला गा: ३ सोमवार सोपह:)

छ्वास

कुचुकुचु नक्यव सिमायात फसं
गुलि न्ह्यागु सना फरफर-मरमर !
सुल्लप्याच्च म्हिता-म्हिता निर्झर
गुलि जूगु ह्लिला हरहर-झरझर !
न्याकुं काकां पल्य–लप्तें नं
म्ये हाला च्वन टलपल–टलपल !
प्याखंपा: काकां सरिता नं
म्हिता जुया च्वन कलकल-कलकल !

पीजा कनरे स्वांया सुलिमे
गुलिखे भंब: भुनुनुनु-भुनुनुनु !
धेधेच्वीका म्ये हाला जुल
उख्य थुख्य फय् नं हुनुनुनु-हुनुनुनु !

फुक दृश्य थ्व हे हन्यत मखा ज्वी
कवि हा:गु श्रथे गुनुनुनु-गुनुनुनु !

(कमलाछी– ७३ सिल्ला गा: ४ मंगलवार सुथ)

छ्वास

चुलि जा:गु मुखू स्वांया ब्यन्यवं
गुलिखे सत्य ह्लथा ह्लिलिगु,
सुमनं सौरभ थें प्राणं नं
मनया जिज्ञासा पवनिगु !
थय्‌क सिमाह: सन्यवं रामं
पञ्चवटी खन शिवयात,
छन्हु मृग–शावकया नयने खन
सीतां नं सुन्दरयात !

उकिं मखा ज्वी हुंगु कवि
मानव जातीया संसार !
वीणां थें मुखरित याना
सकस्यां जीवनया झङ्कार !

गुलि सौभाग्यवती कविता,
याना च्वन चां–ह्लि अभिसार !

(कमलाछी–७३ सिल्लागा: ४ मंगलवार बाह्लि)

छ्वास

ह्लिच्छि च्वयाच्वनि प्वा: जायि उकिं ?
कवियात कलाम्हं धाल,
बजी छभ्वाले म्ह्याय्‌पिं ल्वाय्‌थं
निम्हस्यातं मामं दाल !
अब्ले हे उखवछयें भस्मेजू
हुन्न ख्वया हय्‌व खँ ह्लात
मांया दुरु सुत, ह्याउँमचा सित,
धाल नकींम्हं कवियात !

कविं मछाला स्वेव कला:म्हं
छख्य ह्लाय्‌पं खाली यात,
मेथाय् त्या:वन्य, म्वाल धका दन,
तर, भस्मेजूया भा:त !

मन्त ध्यबा धा:गु न्यना जिं
सीमचा उठे नापं याय्‌त !

(कमलाछी:– सिल्ला गा: ४ मंगलबार बहनी)

छ्वास

नोष्ठुर तमया देवं फाय्‌का
जित: सिथं यों थें ताल
दिपे यना उत, नौ नं जुल,
तर खुसी सुनां च्वीकं धाल !
अब्ले हे फुतिफुतिकेरां
ज्योतिर्मय म्ये बर्सा यात,
नव स्वप्न दना प्याखं ल्ह्वीवं
नुगलं सी मय्' थें यात !

धाय् नं मं दत खँयामं थें
उख्यर मस्यू थन थें दु–मदु,
थन ला जि दु, अय्‌ला: दु अले
सुलिमँजु लिस्य-लिस्य कविता दु !

ज्वी व लिपा संसार सुमन
धँजुल भँबलं नं सकतां दु !

(कमलाछी–७३ सिल्लागा: ४ मंगलबार चा)

छ्वास

कतिपुन्हीया सर्गः थें हे
यदि सवस्यां मन निर्मल जूसा,
च्वापु गुँया थें यदि गौरवमय
सकस्यागु विचाः उन्नत जूसा,
या ताल्लाया सुर्योनं थें
सागर नं साला काय फःसा,
वँत सुपाँय् थें करुणार्द्र जुया
पृथिवी नं बर्सा याय् फःसा,

धाल बसन्तं च्वःवे–च्वःवे
वयबया सौरभमय इतिहास
सुस्मित छन्दे स्वांया सर्ग
शिशिरया याका परिहास !

छत्थुं गुलि जक जूगु उमंगित
कोकिल थें कविया उल्लास !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः ५ बुधवार सुथ)

छ्वास

पली बखुं त्वाःत्वा ल्वाका
पालंगाः माया याना च्वन !
निभाः सुपांचे घडि–घडि सुस्सुं
पृथिवी लिस्य ख्याः याना च्वन !
कःसि बाज्यो वंम्ह मिसां
श्रृङ्गार पिज्वेक गिजे यात !
सौभाग्यवती ज्वीम्ह कुमारीं
झन अःखः वँत हिस्यात !

छख्यर ववथाय् भमचां सँ थुना च्वन
छप्वीं सँच्वः वां कट्टाका !
स्वँच्वन ल्यूनें कोटं मफ्युतें
भाःतम्हं मती छुछु ल्वीका !

अब्ले हे छम्ह जूजं द्वाँ' घल
जय्बिलि ब्यंका भ्वे धायत !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः ५ बुधवार बहनी)

छ्वास

चंचाया खिउँगु कपाले
खैच्वंगु निभाः छत्थुं बित हुँ !
न्यना, वया भाःत हरेशिव,
थौं चान्हे यग्ताना सित हुँ !
अले मती लुल-गुलि दत ज्वी
ज्या माला मलुया दुख स्यूगु,
स्वे नं गथ्य फै च्याय् हाःम्ह मचा
प्वाःहील धका ख्वैजूगु !

दिपाः मब्यूस्यं भ्वेभ्वेकंका
प्वाःया चिन्तां ल्यूपिन्त
ताःहाःगु निराशाया लँय्
वैगु ह्निला तःन्ह्यो धय्प्वीत !

तर, धाल हुँ चंचां ख्वक्खवं-
म्वायुत मल्वास्यं सीगु सराः खः !

(कमलाछी- ७३ सिल्लागाः ६ वसुवाः सुथ)

छ्वास

तमं-तमं उख्य थुख्य खितुखिना
घाःपाः लाका पृथिवीयात
हानं निख्य ह्लाय्या प्वालं न
फुइँः-फुइँः पिछ्वया फसयात,
थथाय् सलं नं लँदथ्वो हाला
मानो नय् थें स्वस्वं त्वायुत,
फया-फया च्वामुस्य च्वंगु न्यकू
डोहँत निह्म निख्यरं न्ह्योज्यात !

मेख्यर थथ्य हे त्वाय्त जुयाच्वन
बःबःलाःपिं निष्ठुर राष्ट्
दोँ' तय् त्वाप्वी साचा थें हे
धू ज्वीतिपि ज्वी निर्बल राष्ट् !

न्ह्यूगु नुगः गुलि ख्वःगु धराया
सां थें काय् मखना ऋतु दान !

(कमलाछी- ७३ सिल्लागाः ६ बसुवा बान्हि)

छ्वास

इमां वया खाचा दाय् थें
मण्डः काकां गुलिखे फस–खः
क्वाँ' बल मस्त–मिसा–ज्याटः
चिल्लाय्–बिल्लाय् दंक सलंसः !
दावाग्नी कुररीया थें
नौ जुल खबि–झसुकाः, चित्कार
बम्या मिं नुन गुलिखे देया
संस्कृतिया नं श्रृंगार !

झंगु छ्प्वः धरणीं कु पयना
क्यों जुल स्वख्वं करुणायात
मांया मायां ज्वंछवी तोता
मानवताया मृत गात !

अय्नं धाःति पुरश्चरण थ्व खः
थन्यत सकल जातीयात !

(कमलाछीः– सिल्लागाः ७ शुक्रबार बाह्नि)

छ्वास

मानो नुन्य त्यों थें हे वाना
सर्गः वाँ' खाया च्वन च्वस्सं
तर, मां पृथिवी धाःसा ग्याना
खन्यदु छग्वारा च्यूँ थें क्वस्सं !
अय्नं धरणीया ह्लाय् तय् थें
सम्पातीया निह्य सन्तान
काःजुल सर्गःया नं थाः–गाः
इल्ल–इल्ल हाला जयगान !

चिना कपंया उर्वर खिपतं
साला–साला सर्गःयात
ह्यूस्वाहानें सम्पाती–सुत
क्वाँ' वैच्वन ह्लीका मांयात !

उकि मखा कल्याणी बिजुलि
पुष्प–वृष्टि याः जूगु पुज्याय्त !

(कमलाछी– ७३ सिल्लागाः ७ शुक्रवार सोपह)

छ्वास

सुचुक वसिबं प्वीवं मैजु उषां
चोका तमया आवरण,
भय्बिल नील: अरुणिम कलशे
वा:गु गपाय्च्व: जागरण !
स्वर्ण–आरती च्याका प्राची
ल:ल्हाय्वं प्रकृति थ:त,
फसं नस्वा: यन, स्वां छाल क्यबं,
तुत: ब्वब्वं ब्वल झंग:त !

तर, देग:–दुन्य द्योया पल्यसा
मनू खना सिंहासनस
गुह्यस्यागु वरद ह्लातं रचना
छाय्पु खना जिं धरणीस !

उकिं कवि द्यो–मखु मनुख्या गुण
हन्यगु चलन ह:गु खनी छन्दस !

(त:जा:फ:– ७३ पोहेला थो ८ बुधवार सुथ)